

El Col·legi de Notaris de Cervera (segona part)

Montserrat GARRABOU I PERES

El present treball és la continuació del que es va publicar al volum IV de *Miscel·lània Cerverina*. Encara que tracti aspectes diferents, la documentació que el fonamenta és la mateixa, i per tant, també el període que comprèn (1344-1495).

A mesura que avançàvem en l'estudi dels documents, anàrem recopilant els notaris i escriptors que apareixien. Hem cregut interessant incloure'ls al final, ordenats alfabèticament i dividits segons coincideixen o no amb els notaris que ja ens eren coneguts pels protocols conservats al fons notarial de l'Arxiu Històric Comarcal de Cervera, la relació dels quals podem trobar també al catàleg d'aquest, recentment publicat.

1. Qui eren els notaris col·legiats?

Durant el segle XIII, la monarquia es preocupà per regular l'ofici de notari, perquè són fàcilment imaginables els conflictes que la manca de coneixements o àdhuc de serietat en la pràctica de la fe pública, podien originar en el si de la societat. La suficiència i la idoneïtat dels notaris, per tant, foren una preo-

cupació constant. La trobem, però, força restringida o pràcticament anul·lada quan el rei concedia escrivanies per interessos merament econòmics.¹ Aquesta incongruència de la política reial era acompanyada d'un cúmul de disposicions que pretenien normalitzar la situació; entre aquestes s'hi trobava l'obligatorietat d'un examen per accedir al notariat, que trobem ja al segle XIII.²

Dues mencions lacòniques ens mostren l'existència d'aquesta prova a Cervera: l'any 1281, Pere II, en concedir l'escrivania de la vila per tres anys a la Universitat, autoritzà aquesta per nomenar nous notaris, amb la condició que abans fossin examinats pel jurisperit Jaume de Bianya; i l'any 1344, els notaris, reunits al monestir dels frares menors, ordinaren i juraren que actuarien fidelment i recta quan fossin cridats pel batlle i paers per tal d'examinar els futurs fedataris.³

Per a ser admès com a pretendent a notari i per tant, poder realitzar l'examen, es requerien una edat determinada (oscil·lava entre els 20 i 25 anys) i la pràctica de l'ofici durant un cert temps al costat d'un notari ja constituït.⁴

Al segle XIV quasi tots els municipis assumiren, per delegació reial, la facultat de nomenar notaris i controlar l'ofici dins del seu territori. Un privilegi que l'any 1335 Alfons III atorgà als paers i prohoms de Cervera, autoritzà el batlle a designar notaris amb el consentiment dels paers.⁵ Una vegada aquesta competència fou ja prerrogativa del municipi, el tribunal que havia d'examinar els futurs notaris estava constituït per «los prohòmens de quiscun loc, ensemps ab los altres savis

1. Pere II, l'any 1281, concedí per tres anys l'escrivania de la vila a la universitat d'aquesta, a canvi de mil sous barcelonins (AHCC, Fons Municipal, Perg. s.n.). També fou concedida l'escrivania del veguer a Romeu Criador per tres meravedís alfonsins anuals (ACA, Rg. 195, f. 23). L'any 1348, Pere III tornà a fer donació d'aquesta escrivania a l'apotecari i ciutadà de Barcelona Pere Gener, com a gratificació dels serveis que aquest li oferí en temps de pesta (ACA, Rg. 887, f. 95).

La necessitat de diners podia ser fins a tal punt apressant, que l'any 1311 el rei concedí l'escrivania del veguer, i el nou concessionari hagué d'esperar la mort de l'anterior, doncs estava ja concedida «ad vitam» (ACA, Rg. 323, f. 149).

2. *Constitucions i altres drets de Catalunya*. Barcelona, 1702; reedició de l'editorial Base, Barcelona, 1973, vol. I, llib. II, tít. VI, constitució III (de les Corts celebrades a Montsó l'any 1289).

3. AHCC, Fons Notarial, *Ordinationes Regie Collegii Notariorum Cervarie* (a partir d'ara s'abreviarà ORCNC), pp. 11 i 12.

4. El dia 28 de setembre de l'any 1335, Alfons III disposà que qualsevol notari de Cervera, abans de ser nomenat, «steterit per 3 annos a discendo ac exerendo officium notarie» (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 30).

5. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 30 i 31.

en dret», segons dictaminava la constitució tercera de les Corts de Montsó del 1289.⁶ La mencionada ordinació de l'any 1344 especifica que entre els examinadors hi havien de ser presents notaris de la vila cridats pel batlle i paers. Encara que en diferents proporcions, aquests tribunals estaven constituïts per juristes i notaris, sota la presidència, normalment, d'autoritats municipals. Ignorem, però, la seva composició exacta, així com altres detalls de la realització de la prova.

La reiteració en què les autoritats reials disposen l'obligatorietat de l'examen,⁷ i la gran atenció que li dedicaren les ordinacions municipals, fan pensar en les dificultats que hi hauria per a ser acceptada i imposada amb normalitat. A Cervera, l'escassetat d'informació que hem trobat sobre aquest afer, l'obligació que s'imposaren els notaris d'actuar amb recititud i imparcialitat quan formaven part del tribunal, i la possibilitat que el batlle, amb el consentiment dels paers, nomenés notaris insuficients que escandalitzessin l'ofici,⁸ proven, potser, que l'examen es feia poc i si es feia no oferia massa garanties.

A mesura que avançaven els anys, el nombre d'aspirants que aconseguia anualment passar la prova amb èxit, era cada vegada més reduït. Els que superaven l'examen eren ja «dignos et suficientes ad exercendum artem et officium notarie», i tot seguit, havien de prestar jurament que guardarien secret i actuarien amb fidelitat.⁹ Després, l'accés al Col·legi no suposava moltes dificultats; era necessari tan sols sol·licitar-ho i, a poder ser, obtenir la presentació per part d'un notari ja col·legiat, a

6. Veure nota 2.

7. La primera és de l'any 1289 (veure nota 2). L'any 1333, Alfons III recordà que «negú de aquí avant sie creat notari, o a officí de notaria sie admès, sinó era sufficient en scientia» (*Constitucions i altres drets de Catalunya*, vol. I, llibre IV, títol XIII, constitució II). L'any 1365, la reina Elionor disposà de nou l'obligatorietat de l'examen, no solament als futurs notaris, sinó també a aquells que havien estat nomenats sense examen previ (ídem, vol. I, llibre II, títol VI, constitució VI).

8. «Consequenter ordinamus et statuimus quod cum aliquando contingat creare aliquem seu aliquos notarios auctoritate venerabilium baiuli et paciario- rum dicte ville qui non sunt sufficientes in scientia, moribus vel etate, et huius pre- textu possent scandila dicte notarie officio de facili evenire, et nedum ipsi notarie officio set etiam illi minus idoneo qui ad dictum admitteretur officium, volentes igitur super hiis providere sollerter» (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàgina 11).

9. Alfons II disposà l'any 1289 que el sagrament s'havia de fer davant del veguer, del batlle o dels prohoms de cada lloc. (Veure nota 2).

més del consentiment dels notaris reunits en «congregació» o «collegi».¹⁰

Les noves admissions apareixen en tretze dels documents que estudiem. En nou d'ells,¹¹ la «congregació» es féu únicament per a admetre als nous col·legiats i en les quatre restants s'aprofità, o bé per elegir els priors i procuradors,¹² o bé per prestar jurament al conjunt d'ordinacions en vigor,¹³ o bé per a substituir a un prevere mort.¹⁴

El lloc on es desenvolupaven els actes d'admissió acostumava a ser l'església de Sant Joan o, àdhuc, el fossar d'aquesta;¹⁵ però no exclusivament, ja que també s'utilitzà la Casa de Santes Creus¹⁶ o l'església de Sant Bernat que formava part d'aquest monestir,¹⁷ o fins i tot, l'església parroquial de Santa Maria.¹⁸

La integració d'un nou membre a la corporació deuria ser un acte que revestia certa solemnitat i importància per ser ella mateixa motiu de convocatòria. La manera esgarriada com ens han arribat aquestes notícies, però, no ens ho deixa afirmar. En la major part de les actes que estudiem no hi consta el nombre de notaris assistents la qual cosa impideix fer-se una idea del volum d'aquestes reunions. Quan ve especificat, no obstant, semblen força nombroses i sempre hi són presents els priors i els procuradors.¹⁹

10. L'única vegada que trobem que s'admeten nous notaris en una «pietancia», i no en una «congregació» és l'any 1460. (Veure la primera part d'aquest treball publicat a *Miscel·lània Cerverina-IV* (Cervera, 1986), pàg. 111).

11. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 1, 28, 40, 41, 60 bis v. i 114 bis v.

12. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 1 i 67.

13. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 51.

14. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 28 bis r.

15. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 41. També el Consell municipal es va reunir en aquest fossar alguna vegada. (Veure DURAN I SANPERE, A., *Llibre de Cervera*. Barcelona, 1977, pàg. 122).

16. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 51, 114 bis.

17. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 1.

18. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 68 bis v.

19. L'acte d'admissió, que el 25 de gener del 1427, per exemple, celebren els notaris reunits a la Casa de Santes Creus, sembla força important, doncs hi va assistir també el secretari del rei. (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, p. 114 bis v.).

La sol·licitud per a ésser admès al Col·legi, podien fer-la els mateixos notaris,²⁰ o bé mitjançant un altre notari ja col·legiat.²¹ Després, calia solament l'acceptació de la petició i l'acord majoritari dels notaris congregats. Només en una ocasió, un notari, entre els col·legiats, s'oposà a admetre'n un altre; la seva postura, però, deuria ser poc influent ja que finalment la resta del Col·legi decideix admetre'l.²² Immediatament, el nou admès havia de jurar «apud predictos venerabiles priores additum dictum et eius Sancta Quatuor Evvangelia ut in forma etc., servare ordinationes per idem Collegium factas et a modo fiendas etc.»²³

L'expulsió del Col·legi, com a pena per l'incompliment d'una ordinació, apareix només en el cas de no satisfer la «tallia» extraordinària que els priors imposaven quan les necessitats econòmiques així ho exigien. La reincorporació era possible pagant quatre vegades la quantitat no satisfeta.²⁴

2. El nombre de notaris que integraven el Col·legi²⁵

El nombre de notaris obeïa a les necessitats de la població i, per tant, a les fluctuacions demogràfiques i al nivell de desenvolupament econòmic. Les equivalències i relacions entre el volum de la població i el número de notaris existents és un estudi interessant a fer, al qual la nostra és una minsa aportació.

Oferim a continuació els càlculs de l'assistència mitjana a les reunions de notaris.²⁶ Cal prendre, però, dues precaucions: la irregularitat en l'assistència, que es dedueix de les reiterades

20. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 114 bis v. («congregació» del 1427).

21. El dia 13 de juliol del 1416 entrà a formar part del Col·legi el notari Llorens Perull, recomanat pel notari Jaume Sabater, ja col·legiat des del 1371, segons les referències que tenim (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 28). El dia 8 de maig del 1464, després de demanar-ho el notari Miquel Saliteda, membre de la corporació des del 1415, la «congregació» decideix admetre al notari Miquel Font (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 28 bis r.).

22. En la citada reunió del 1427, el notari Simó Porta s'oposà a l'ingrés d'Antoni Saliteda (veure nota 20).

23. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 114 bis r.

24. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 20.

25. No sabem si el Col·legi integrava la totalitat dels notaris de la vila i veueria de Cervera o n'hi havia que se'n mantenien al marge.

26. Els càlculs estan fets a partir de les 43 actes de reunions del Col·legi, contingudes en el manuscrit ORCNC.

penalitzacions que puneixen l'absència no justificada, i la poca precisió d'algunes actes a l'hora d'exposar la relació dels notaris presents.²⁷ Els talls cronològics s'han fet paral·lelament a les davallades de les xifres d'assistència, per tal que les mitjanes resultants siguin més congruents:

de 1347 a 1371: 23'8 notaris per reunió²⁸
de 1415 a 1460: 16'7 notaris per reunió²⁹
de 1464 a 1495: 8'7 notaris per reunió³⁰

S'observa clarament la minva progressiva del nombre de notaris. Paral·lelament, el nombre de càrrecs sofrí també una disminució: a mitjan segle XIV es nomenen quatre priors i quatre procuradors,³¹ després el nombre es redueix a la meitat, dos priors i dos procuradors, i a partir de 1374 el Col·legi necessita solament un prior i un procurador.³²

Segons els pocs fogatges que tenim per aquesta època, Cervera fou un nucli força important que hem d'incloure entre les principals viles i ciutats del Principat.³³ Igualment, la comarca

27. Aquesta manca d'interès a precisar els assistents, queda ben patentitzada en una acta quan, després de nomenar setze notaris que hi eren presents, diu: «et alii notarii dicte ville qui tunc in ipsa villa presentes eran quorum nomina ignorabatur» (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 39; «pietància» del 1438). De vegades, no sempre, l'acta ens informa dels notaris absents; en aquests casos hem pres com a nombre total de notaris la suma del presents i dels absents. En alguns documents no hi consten els absents però es veu que algun dels priors o procuradors no figura entre els presents, llavors l'hem considerat com absent i l'hem sumat al nombre final.

28. Els càlculs s'han fet a partir de cinc documents del segle XIV, en els quals hi consten els notaris presents (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 7, 15, 18, 19 i 20), s'han deixat al marge aquells en els quals no hi consten (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 5, 21, 80 i 87). Al nombre de notaris que hi figura en la primera acta que estudiem, la del 1344, hem cregut convenient afegir-hi els onze notaris que dos anys després se sumen al jurament.

29. Els càlculs s'han fet sobre un total de 20 documents, prescindint dels 5 que corresponen a aquest període però no aporten la relació dels notaris assistents (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 40, 41 i 97).

30. Aquí la mitja s'ha obtingut a partir de les 8 actes corresponents a aquests anys, marginant únicament la del 1480 que no conté la relació de notaris que ens interessa (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 68 bis v.).

31. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 5 i 7 («pietancies» del 1344 i 1347, respectivament).

32. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 1, 68 bis r. i 68 bis v.

33. El fogatge que es va fer a les corts de Cervera l'any 1359, contabilitzava 1.212 focs a la vila de Cervera, que, utilitzant el factor 4'5 hab./foc, ens dona un total de 5.454 habitants. Segons el fogatge de 1366-1370, la vegueria de Cervera tenia 7.704 focs, una quantitat també força respectable si la comparem amb les altres vegueries de Catalunya. (IGLÉSIES FORT, J., *El fogatge de 1365-1370. Contribución al conocimiento de la población de Catalunya en la segunda mitad del siglo XIV*. Memorias de la Real Academia de Artes y Ciencias de Barcelona, Barcelona, 1962, pp. 253 i 278).

de la Segarra, a la qual pertany la seva vegueria, presentava una elevada densitat de població.³⁴ No és d'estranyar, doncs, que el nombre de notaris, fins arribar a l'últim terç del segle XIV, sigui tan elevat. I no solament el volum demogràfic ens ho explica, també la vitalitat econòmica que ja des del segle XII sembla tenir Cervera, afavorida certament pel seu enclavament en la via que comunica el Principat amb Aragó i Castella.³⁵ Les investigacions sobre el nivell de desenvolupament de Cervera en aquesta època romanen encara molt per sota del que ens agradaria. Sabem que el sector tèxtil i àdhuc el mercantil hi eren ben afincats.³⁶ La feina dels fedataris no seria poca si les transaccions, els intercanvis, els contractes o els pactes constituïen una activitat quotidiana. Fàcilment els podem imaginar darrera del seu «taulell» o «tabula», instal·lat a la via pública en aquells punts de major concurrència, autenticant i donant fe d'aquells afers que omplien la vida dels habitants de Cervera. En aquest sentit apunta el fogatge de 1497 en el qual apareixen set notaris, i d'aquests, cinc pertanyen al quarter de la Plaça on s'hi observa una presència important de mercaders i on hi havia establert el nucli principal del sector tèxtil.³⁷

L'elevat nombre de notaris respondria a les necessitats, no solament de Cervera, sinó de tota la seva vegueria que, com ja hem vist, estava força poblada. Els notaris de Cervera anirien a exercir als pobles o llogarrets de l'entorn; ho veiem en el cas del notari Jaume Martorell que va a lliurar escriptures a Torrafeta.³⁸ No obstant, Pere III, l'any 1374, un any després de la seva prohibició rígida d'acudir a notaris eclesiàstics,³⁹ es veu obligat a cedir i a permetre que els habitants d'alguns pobles del voltant acudeixin novament als rectors i eclesiàstics per autoritzar les seves escriptures, ja que els notaris de Cerve-

34. Segons IGLÉSIES FORT, J., *El fogatge de 1365-1370*, pàg. 302, aquesta densitat era de 5'35 hab./km.²

35. VILÀ VALENTÍ, J., *El món rural a Catalunya*. Ed. Curial, Barcelona, 1973, pp. 46-50; i també GUAL CAMARENA, M., *La feria de Cervera y sus privilegios (siglo XIV)*. Miscelánea Martínez Ferrando. ANABA, Madrid, 1968, pp. 181-196.

36. Veure en aquest mateix volum el treball de TURULL I RUBINAT, M., «La indústria drapera a Cervera a l'Edat Mitjana (segles XIII-XIV) i les Ordinacions de la draperia de 1320». I també BERTRAN I ROIGÈ, P., «La lleuda de Cervera (segle XV)», *Miscel·lània Cerverina-II* (Cervera, 1984), pp. 46-66.

37. BERTRAN I ROIGÈ, P., «Aspectes demogràfics i econòmics de Cervera i la seva rodalia el 1497», *Miscel·lània Cerverina-III* (Cervera, 1985), pp. 55-72.

38. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 89 i 92.

39. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 33.

ra exigien salaris desproporcionats per traslladar-s'hi.⁴⁰ Aquests fets ens fan pensar que els notaris es desplaçarien poc fora de la vila, i que la seva feina estaria sobretot dins d'aquesta.

Els càlculs ens mostren nítidament una davallada del nombre de notaris a partir del 1370, la qual s'intensifica durant les últimes dècades del segle xv. Els fogatges de què disposem ens mostren també aquesta regressió: l'any 1378, Cervera comptava amb 1.057 focs: als voltants de l'any 1381 en tenia només 485⁴¹ i segons el fogatge de l'any 1497 descendí fins a 426, un moment de gran inflexió a Cervera i poblacions veïnes.⁴² La guerra contra Joan II, que fou especialment intensa a la Segarra,⁴³ les pestes que varen afectar particularment Cervera durant aquests anys⁴⁴ i l'expulsió dels jueus l'any 1492⁴⁵ expliquen en part aquestes manifestacions de la crisi baixmedieval cerverina.

Notícies disperses que apareixen en els documents que estudiem són també evidenciadors d'aquest moment crític. En la «pietància» de l'any 1470, al monestir dels frares menors, els notaris, davant la mort d'un prior i d'un procurador, n'elegeixen de nous.⁴⁶ Les escameses als homes d'aquells moments serien tan severes, que el Col·legi de notaris sembla mantenir-se en un estat quasi vegetatiu, i els pocs notaris que l'integren s'obliden fins i tot d'elegir els priors i els procuradors durant alguns anys.⁴⁷

40. És el cas de Guissona i Sanauja (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 35; i també ACA, Rg. 926, f. 139v.), Guardiollada (ACA, Rg. 925, f. 53) i de Sedó i Ribera (ACA, Rg. 926, f. 120).

41. IGLÉSIES FORT, J., *El fogatge de 1365-1370*, pàg. 253. El segon fogatge és el que va publicar P. Bofarull, la datació del qual, segons J. Iglésies, és errònia i no correspon al 1359 sinó a finals de segle, al voltant del 1381.

42. BERTRAN I ROIGÉ, P., «Aspectes demogràfics i econòmics de Cervera i la seva rodalia el 1497», *Miscel·lània Cerverina-III* (Cervera, 1985), pàg. 56.

43. DURAN I SANPERE, A., *Llibre de Cervera*, pp. 55 i 362.

44. LLOBET I PORTELLA, J. M., «Les epidèmies a Cervera durant l'Edat Mitjana», *Miscel·lània Cerverina-I* (Cervera, 1983), pp. 39-46.

45. DURAN I SANPERE, A., *Llibre de Cervera*, pp. 351-353.

46. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 116. Pensem que fou a causa de les pestes.

47. «...que ha tant de temps que se elegiren priors e procurador que sien elets dos priors i un procurador del dit e per al dit Col·legi e que agen lo càrrech acostumat etc.» (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 1).

3. L'esperit corporatiu entre els col·legiats

Com qualsevol gremi de l'època, aquest esperit corporatiu ens explica la majoria de les preocupacions existents entre els notaris. Un conjunt de normatives i disposicions procuren la protecció i el control de l'ofici, així com la salvaguarda de la consideració que envoltava la persona del notari.

3.1. *Disposicions de caire religiós*

Les obres piadoses són objecte de molta atenció per part de la corporació, la qual, en aquesta època inicial de la seva existència sembla una confraria de caràcter exclusivament religiós.

La manutenció d'un ciri a l'altar major de la parròquia,⁴⁸ i de dos ciris encesos cada diumenge en el moment de l'elevació del cos de Crist, són les obres que trobem amb més freqüència. Es nomenaren dos notaris amb l'encàrrec de complir aquest precepte dels diumenges.⁴⁹ Es demanà als col·legiats que en les seves disposicions testamentàries deixessin un llegat pels ciris.⁵⁰ Per al manteniment dels ciris havien de ser els diners sobrants de la recaptació que es feia a les «pietances»⁵¹ i també els que sobressin de la collecta per liquidar el deute que els notaris tenien amb el rei arrel de la concessió del privilegi del 1338.⁵² Pels ciris havien de pagar el «diner dels dissabtes».⁵³ Pels ciris havia de ser la part que corresponia al Col·legi de les penalitzacions que punien el no pagament de la «tallia»,⁵⁴ o el tractament amb persones no suficients que actuaven com a fedataris sense ser-ho.⁵⁵ I si era necessari, també podien utilitzar-se pels ciris els deu sous que tot notari havia de pagar al ser nomenat.⁵⁶ L'obra dels ciris, doncs, tenia una clara preferència pels notaris quan es tractava d'invertir els diners recollits o bé,

48. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 18 (disposició del 1358).

49. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 58 i 68r. («pietancia» del 1444 i «congregació» del 1474).

50. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 9 («pietancia» del 1344).

51. Ídem.

52. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 13 («pietancia» del 1344).

53. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 46, 59 i 104 («congregació» del 1439 i «pietancia» del 1444).

54. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 88.

55. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 46 («congregació» del 1439).

56. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 16 («congregació» del 1346).

aquells que restaven a la corporació una vegada sostretes les despeses dels ingressos.

Entre el Col·legi i els monestirs dels frares menors i predicadors hi havia un estret lligam.⁵⁷ Els notaris els feien donacions testamentàries que havien de fer públiques gratuïtament.⁵⁸ A canvi, els monestirs havien de celebrar una missa, una vegada a l'any, per les ànimes dels notaris difunts,⁵⁹ i també oferir les seves sales per a la celebració de les «pietances».

El Col·legi, a més, costejava el seu benefici eclesiàstic encara que no hàgim trobat cap menció dels costos.⁶⁰

3.2. Disposicions per a la salvaguarda de l'ofici

L'interès per conservar el prestigi i la integritat de l'ofici de notari, donà lloc a no poques disposicions durant aquests anys.

En una de les primeres ordinacions que fa la incipient corporació, s'observa la preocupació per garantir la suficiència i idoneïtat dels notaris. Els col·legiats s'imposaren la màxima serietat quan el batlle i paers els cridessin per examinar els futurs fedataris.⁶¹

Cada dos mesos, dos notaris havien de reconèixer les escriptures lliurades pels altres notaris i adequar-les a les disposicions i constitucions vigents. En cas de dubtes irresolubles podien recórrer al rei per a clarificar-ho.⁶²

57. La vinculació entre els gremis i aquests monestirs era força habitual. També la Paeria mantingué relacions de caràcter pietós amb els frares franciscans i dominics (TURULL I RUBINAT, M., «La hisenda i el sistema financer de la Paeria de Cervera. Els ingressos del Consell (1331-1333)». *Ilerda*, 1986 (IEI).

58. Segons una disposició que emanà de la «congregació» reunida el 28 de maig del 1466, els notaris podien demanar salari per fer públic un testament (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 28 bis v.).

59. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 63 («pietancia» del 1449).

60. La «congregació» del 1464 evidència la preocupació dels priors per cercar un nou prevere davant la mort de l'anterior. Aquesta és, però, l'única notícia que tenim. (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 28 bis r.).

61. «Ordinamus... quod ille vel illi qui intonati seu vocati fuerint per venerabiles baiulum et paciarios ville prefate super creacione alicuius notarii, inde fienda habebunt se bene et legaliter in examinatione de aliquo notario facienda omni amore, precibus, timore, affinitate vel aliqua alia voluntate ac affectione». (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 12; «pietancia» del 1344).

62. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 18 («congregació» del 1358). Possiblement, aquests dos notaris siguin els priors.

La prohibició de fer actes «pactats» o no escrits, ja sigui amb jueus o amb cristians; la de tractar o «facere negotia aliqua cum personis privatis ignorantibus»,⁶³ i la d'acudir a protestes i requisicions provocades per persones inhàbils que exercien i lliuraven escriptures falses,⁶⁴ no deurien ser ordinacions massa obeïdes, donada la reiteració amb que apareixen i la importància de la pena amb que es penalitzava la infracció.⁶⁵

El 13 de gener de 1415 es castigà amb deu lliures barcelonenes els escrivans del batlle, del veguer o dels paers que s'ocupessin d'assumptes privats, entenent que aquests pertanyien als notaris públics.⁶⁶

Uns anys més tard, els notaris, congregats a l'església de Sant Bernat, es fonamenten en tota la força que els concedien les ordinacions, privilegis, usatges i constitucions de Catalunya, per poder obligar qualsevol notari forani a acatar les disposicions locals vigents.⁶⁷

El Col·legi s'esforçava per defensar els seus drets, i en cas d'ultrage cercava els mitjans que fossin necessaris per recolzar la seva causa. Però no solament es defensava com a corporació, sinó que també assumia la protecció de qualsevol dels seus membres que ho necessités. Així, l'any 1444, es disposà que per resoldre els plets posats als col·legiats havia d'intervenir el Col·legi, i no parts privades.⁶⁸ Igualment, les discòrdies que se suscitaven entre notaris havien de pacificar-se a través de la intervenció del Col·legi.⁶⁹ Només en última instància aquests conflictes haurien de recórrer a la justícia ordinària; abans, era la pròpia corporació la que s'atorgava aquestes funcions.

A nivell judicial, els notaris gaudien encara d'un altre privilegi: la pena del «talió». En cas de ser acusats d'algun delictes que no podia ser provat, l'acusador havia de sofrir la mateixa

63. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 62 i 114 («pietancies» del 1449 i 1445 respectivament).

64. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 46 («congregació» del 1439).

65. Ascendia a 40 sous.

66. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 28 bis v.

67. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 48 («congregació» del 1439).

68. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 57.

69. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 12 («pietancia» del 1344).

pena que correspondria al notari si la inculpció hagués estat vàlida.⁷⁰

3.3. *Disposicions assistencials*

L'ajuda mútua i la solidaritat entre els professionals de la notaria, són trets ben característics del funcionament corporatiu.

L'obligació de socórrer els notaris malalts apareix ja en una disposició del 1371. Els priors i procuradors del Col·legi eren els encarregats de prestar aquesta ajuda.⁷¹

Pocs anys després, una nova ordinació estableix l'obligació que tenia tot notari d'acompanyar «a cosos e novenes» el cos d'un notari difunt, sempre que no hi hagués ningú de la família d'aquest que ho fes.⁷²

Així mateix, sota la pena de sis diners, els notaris havien de fer els honors deguts als seus companys: havien d'estar presents a les esposalles, als casaments, al viàtic, als «albats», als enterraments i a les novenes de qualsevol col·legiat, sempre que els sigués requerit pels procuradors.⁷³

La reputació dels notaris i l'alta estimació que tenien del seu ofici eren també salvaguardades amb molta cura. La indignació que provocà el fet que els notaris sortissin de la vila amb jueus, anant ells a peu i aquells a cavall, i la prohibició rotunda que tornés a succeir, ens ho mostren ben clarament.⁷⁴

70. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 57. Aquest privilegi va ser concedit per Joan I als notaris de Barcelona el dia 6 de maig del 1395. Tres anys més tard, Martí l'Humà el va confirmar. (NOGUERA DE GUZMÁN, R. - MADURELL, J. M., *Privilegios y ordenanzas históricos de los notarios de Barcelona*. Centenario de la Ley del Notariado, sec. I, vol. II, Barcelona, 1965, docs. 42 i 43, respectivament).

71. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 20.

72. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 80 («pietancia» del 1376).

73. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 46 («congregació» del 1439).

74. «...cum quidam iudei rogarent aliquos notarios dicte ville quod una cum eis ad aliqua castra accederent, protestatum quod iudei accedebant equitando et notarii pedes, quod vergebant in derisionem et dedecus quamplurimum dictorum notariorum et officii etiam notarie. ...Nullus notarius dicte ville Cervarie qui nunc est vel a modo fuerit eat protestatum vel causa protestandi cum aliquo iudeo pedes extra terminos dicte ville nisi tantum modo equitando sub virtute iuramenti quod quilibet predictorum prestatit ad Sancta Dei Quatuor Evangelia coram posita et ab ipsis et quolibet eorum corporaliter manu tacta». (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 16; «congregació» del 1346).

3.4. *El jurament*

Aquest és prou important, donat el seu significat sagrat, per garantir el compliment de totes les disposicions i per assegurar el mateix funcionament del Col·legi.

Ja hem parlat del jurament inicial que havien de fer tots els notaris immediatament després de ser nomenats,⁷⁵ i també del que exigia el Col·legi de ser admès.⁷⁶

S'ordenà, sota la pena de sis diners, que cada any i en cada «pietància» es llegissin totes les ordinacions i disposicions vigents, per tal que cada notari les recordés fàcilment. Després, s'havia de renovar el jurament,⁷⁷ la qual cosa podia fer-se globalment, és a dir, tots els notaris juraven tot el conjunt d'ordinacions,⁷⁸ o bé, individualment.⁷⁹ Parallelament i paradoxal a aquesta exigència rígida del jurament, s'aprecia la possibilitat d'exceptuar d'aquestes disposicions o capítols que no convenien al notari que jurava. No sabem, però, si es podia exceptuar qualsevol ordinació, ni tampoc si tots els notaris gaudien d'aquest privilegi.

El 30 de juny de 1433, els notaris Joan d'Albalat i Bernat Major, exceptuaren del seu jurament la tercera ordinació.⁸⁰ El dia 15 de novembre de 1439, quatre notaris es negaren novament a jurar la tercera ordinació.⁸¹ Deu dies després, el procurador Bernat Major tornà a exceptuar aquesta disposició.⁸² En la «pietància» del 6 de juliol del 1449, es feren ordinacions; el notari Joan Borraç no consentí ni a la primera, ni a la segona,

75. Veure nota 9.

76. Veure nota 23.

77. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 12 i 49 («pietància» del 1344).

78. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 19, 50, 120 i 66 («congregacions» del 1358 i 1439 i «pietàncies» del 1416 i 1459, respectivament).

79. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 55 i 52 («congregacions» del 1433 i 1439, respectivament).

80. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 28 bis r. Es tracta, segurament, de la tercera ordinació que es va fer el dia 23 d'abril del 1346 sobre els salaris a cobrar pels viatges que els notaris havien de fer fora de la vila (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 16).

81. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 50. La tercera ordinació que es va dictar l'any 1439 tracta de l'exempció del pagament de les escriptures que lliurava la cort del veguer o batlle de la vila. No sabem, però, si es refereix a aquesta o a una altra ordinació.

Els notaris Joan d'Albalat i Sadurní Planes es negaren a jurar aquesta ordinació fins que no la jurés Antoni Major, un altre notari. Es tracta de l'existència d'una jerarquització entre els notaris o ho feien per altres interessos?

82. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 52.

ambdues referents a la prohibició de fer actes «pactats» i tractar amb persones ignorants.⁸³

En algunes actes veiem com s'afegien al jurament aquells notaris que havien estat absents a la reunió en la qual s'havia fet, o també aquells que ingressaven al Col·legi temps més tard.⁸⁴

4. Els salaris dels notaris

Els notaris públics, a diferència dels escrivans adscrits a una escrivania reial o senyorial, no rebien una remuneració fixa o un sou pel seu treball, sinó una quantitat per cada escriptura que lliuraven. En principi, aquesta quantitat l'estipulaven les parts, i en última instància, si l'acord era difícil o conflictiu, es recorria a la justícia. Els conflictes serien freqüents, ja que es troben abundants notícies sobre la immoderació dels salaris que cobraven els notaris, així com de les queixes que les autoritats feien arribar al rei perquè hi posés remei.⁸⁵ Molt aviat, l'autoritat reial va intervenir-hi i establí les taxes que s'havien de rebre per cada instrument.

A finals del segle XIII, els notaris de Cervera serien ja prou imprescindibles i nombrosos perquè Pere II fixés els aranzels, evitant d'aquesta manera els problemes entre els veïns de la vila i vegueria i els notaris, els quals, abusaven de la seva qualitat de fedataris demanant salaris desproporcionats.⁸⁶ Aquesta carta reial, datada a Lleida el dia 17 d'agost de 1281, és una de les primeres taxacions de tarifes notariales que coneixem.

A continuació, exposem el seu contingut per tal de veure els salaris i els instruments que habitualment lliuraven els notaris cerverins en aquesta època inicial de l'existència dels «tabelliones», quan l'art de la notaria estava encara poc definit:

83. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 62.

84. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 50, 52 i 54 («congregacions» del 1433 i 1439).

85. L'any 1281, els veïns i prohoms de Cervera acudiren a Pere II davant els perjudicis que els hi ocasionaven els salaris excessius dels notaris (AHCC, Fons municipal, *Llibre de Privilegis*, f. 38v.). Molts anys després, el 21 de març del 1451, els notaris, reunits en «pietancia», mencionen el mateix problema: «Item fouch ordonat que per lo mal abús que s'ordonave sobre los salaris dels contractes» (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 65).

86. «...tabelliones Cervarie presentibus et futuris, modum imponere ne pro scripturis quas confecerint immoderata salaria recipiant, et ne probi homines et habitatores Cervarie et illi qui haberunt apud dictos tabelliones scripturas suas conficere habeant ullo tempore occasionem contendendi cum ipsis super salariis antedictis...» (AHCC, Fons Municipal, *Llibre de Privilegis*, f. 38v.).

«TESTAMENTS, CODICILS I INVENTARIS

- si la vàlua dels béns era de 500 «aureos», el notari havia de rebre 5 sous,
 - si la vàlua era de menys de 500, 12 diners per cada 100 «aureos».
- El salari percebut per a lliurar aquests instruments no podia ser més alt de 5 sous ni més baix de 12 diners.

INSTRUMENTS DE DEUTE

- si eren de 300 sous o menys, 4 diners
 - si eren de 400 sous, 5 diners
 - si eren de 500 sous, 6 diners
 - si eren de 600 sous, 7 diners
 - si eren de 700 sous, 8 diners
 - si eren de 800 sous, 9 diners
 - si eren de 900 sous, 10 diners
 - si eren de 1.000 sous o més, 12 diners
- El salari percebut per a lliurar cartes de deute havia de ser de 4 diners com a mínim i de 12 diners com a màxim.

INSTRUMENTS DE VENDA

- si eren de 500 sous, 6 diners
- si eren de 1.000 sous, 12 diners
- si eren de 1.500 sous, 18 diners
- si eren de 2.000 sous, 2 sous

INSTRUMENTS DE VENDA DE CASTELLS

El notari havia de cobrar segons l'import del preu i la qualitat del treball.

INSTRUMENTS NUPCIALS

- si la vàlua de la dot era de 500 sous, 6 diners
 - si la vàlua de la dot era de 1.000 sous, 12 diners
 - si la vàlua de la dot era de 1.500 sous, 18 diners
 - si la vàlua de la dot era de 2.000 sous, 2 sous
- Aquest salari no podia excedir els 2 sous ni ser inferior a 6 diners.
- Els salaris de la resta d'escriptures i trasllats s'havia de fer segons la taxació dels instruments de deute.
 - Si per a lliurar escriptures, els notaris havien de sortir de la vila, se'ls havia de pagar segons la feina que fessin.»

La precocitat en el temps d'aquest document, és, segurament, l'explicació de la simplicitat que el caracteritza.⁸⁷ Els salaris notariais que inclouen les ordinacions municipals de

87. És possible que la taxació dels salaris que havien de cobrar els notaris ceriverins sigui només una simplificació de la de Barcelona, feta també per Pere II (*Constitucions i altres drets de Catalunya*, vol. I, llib. I, títol 25, pàg. 73).

Lleida del 1289,⁸⁸ vuit anys després, contrasten per la seva complexitat i amplitud: estipulen el salari a percebre pel lliurament de còpies i d'originals o per la recerca d'escriptures antigues, diferencien entre les cartes de matrimoni i les d'esposalles, limiten el preu dels instruments segons el nombre de línies que ocupin, estableixen la pena que havien de sofrir els notaris infractors, etc.

Els notaris de Cervera, congregats a la Casa de Santes Creus l'any 1346, mencionen un privilegi que el rei Jaume II va concedir a la Universitat de la vila, en el qual, es fixaven els salaris que havien de percebre per acudir a protestes fora de Cervera.⁸⁹ Aquest document no hi consta entre aquells que els col·legiats van considerar prou importants per a transcriure'ls en el manuscrit que estudiem. Tampoc no ha estat possible localitzar-lo en els altres fons documentals en els quals hem treballat.

Pere II, pràcticament, deixà a voluntat dels notaris l'import dels salaris per acudir a lliurar instruments fora del lloc de residència.⁹⁰ Aquests, però, foren la causa de no pocs problemes, ja que sempre resultaven excessius per als habitants dels pobles i llogarets allunyats de la vila. Les ordinacions de Lleida del 1289, autoritzen als notaris a percebre el doble de les tarifes establertes, més les despeses de desplaçament, tant del notari com de la cavalleria utilitzada. Anys més tard, Pere III estatueix que els notaris cobrin 12 sous per cada dia que romanguin fora, i els seus «jurats», 8 sous.⁹¹

Després de vuitanta-dos anys d'obscuritat documental pel que fa als aranzels dels notaris cerverins, l'any 1363, els paers establiren àmpliament les «ordinacions feytes o taxacions... sobre l'offici de notaria en la vila e vegueria de Cervera».⁹²

88. Arxiu Municipal de Lleida, *Llibre Vert*. Ms. 1.372, f. 9. Veure també DURAN CAÑAMERAS, F., «El notariado en Lérida y sus comarcas», *Ilerda*, XIX (Lleida, 1955), pàg. 149.

89. «...super salariis recipiendis pro viaggiis que fient causa eundi protestatum dumtaxat tenere et servare et non excedere formam privilegii super hoc per serenissimum dominum Regem Jacobum, bone memorie, universitate Cervarie concessi...» (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 17).

90. «Si tamen contingat tabelliones ire extra villam pro conficiendis testamentis vel aliis instrumentis, vel recipiendis firmamentis iuxta eorum laborem satisfiat ipsis tabellionibus concedenter» (AHCC, Fons Municipal, *Llibre de Privilegis*, f. 38v.).

91. NOGUERA DE GUZMÁN, R. - MADURELL, J. M., *Privilegios y ordenanzas históricos de los notarios de Barcelona*, doc. 33.

92. AHCC, Fons Municipal, *Llibre de Privilegis*, ff. 95 a 101.

L'autorització d'aquesta competència als municipis la va concedir Alfons II a les corts de Montsó l'any 1289⁹³ i Pere III la va ratificar a les corts del 1363.⁹⁴

En un acte, que sembla ser força solemne, es reuniren els paers Antoni Tolrà, Ramon Serra i Ramon d'Avinyó, el veguer Dalmau d'Alentorn i el batlle Bernat Fochau, com a autoritats de la vila i vegueria de Cervera, juntament amb els «savis en dret» Arnau de Mecina, Mateu Bonioch i Ramon Vidal, i els notaris Berenguer de Vilagrassa, Pere des Prat, Jaume Ferrer i Francesc de Comabella,⁹⁵ a més dels assessors del veguer i del batlle i altres prohoms de la vila. Tots junts, taxaren les escriptures que «per lo dit senyor Rey no són states taxades en la dita curt de Muntsó»: ⁹⁶

- cartes de deute
- cartes de venda
- cartes de procuracions
- cartes d'absolucions i remissions
- cartes d'apellacions i protestacions
- respostes de «fadiga»
- trasllats de processos
- cartes de compromís
- cartes d'obres
- trasllats d'escriptures antigues
- esmenes de contractes
- «sindicats» o procuracions fetes per vendre censals o violaris
- cartes de donacions
- cartes de deutes per raó de canvis entre mercaders
- cartes de sentències d'obres
- cartes d'institucions de capelles

93. «Ordenam, e statuim, quels Prohomens de cascuna Ciutat, Vila, o Loc puxan Ordenar, e tatxar, e posar preu, o salari convenient, ab voluntat del Veguer, o del Balle de aquell Loc, o de lur Loctinent, sobre lo salari dels Scrivans, e dels balles, e de las altras Scrivaniais forçadas» (*Constitucions i altres drets de Catalunya*, vol. I, llibre I, títol 55, constitució II).

94. *Constitucions i altres drets de Catalunya*, vol. III, llibre 4, títol 2, p. 45.

95. D'aquests quatre notaris, només Jaume Ferrer i Francesc de Comabella ens apareixen com a membres del Col·legi de Notaris de Cervera.

96. El mateix any 1363, en les mencionades corts de Montsó, es van establir els salaris que els notaris podien exigir per «rebre, dictar, e en forma pública redigir» les següents escriptures: testaments, codicils, inventaris, contractes nupcials, cartes de venda de censals i violaris i els sobresous per sortir de la vila. (NOGUERA DE GUZMÁN, R. - MADURELL, J. M., *Privilegios y ordenanzas históricos de los notarios de Barcelona*, doc. 33).

- cartes d'indemnització
- cartes d'afermament
- cartes de renúncia
- cartes de gràcia
- cartes de definició de béns
- cartes de societat
- cartes de divisió o absolució de companyies
- cartes de comanda
- cartes de divisió o partició de béns
- cartes d'institució de treballadors
- cartes de fidelitat o de constitució d'«homes propis»
- cartes de restitució de fidelitat
- cartes d'absolució de vassalls
- cartes de possessions eclesiàstiques
- cartes de concessions de potestats
- cartes de restitucions de potestats
- cartes d'aprovacions de vendes
- cartes d'elecció de sepultura
- cartes d'elecció de títols
- cartes de presentació de «beneficiats» o rectors al bisbe
- cartes de renúncia de benefici o rectoria
- cartes de canvi d'esglésies o beneficis
- cartes de venda de la primera «fadiga»
- cartes d'afermament de béns
- cartes de disculpació
- cartes d'aprovació de vendes
- cartes d'absolució de tutors
- cartes de prolongació d'un compromís
- cartes d'injúries
- cartes de prolongació d'assignacions⁹⁷
- cartes d'assignació de censos
- cartes d'establiment emfitèutic
- cartes d'empenyorament
- cartes d'agermanament
- cartes d'allargament de gràcies
- cartes de prometença de fer firmar i aprovar algun contracte a altres persones
- cartes de procuracions per al matrimoni
- cartes de denúncia

97. No hi consta la intitulació d'aquest document, li hem donat la de «carta de prolongació d'assignacions» d'acord amb l'explicació que dona més endavant: «carta con algú, chrestiaà o juheu, o procurador d'aquells, alongue o continue asignatio o dia assignat a vendra béns o distribució de preus».

- cartes d'adopció
- cartes de manumissió
- cartes de cessió
- cartes de pau entre discordants
- cartes de venda d'instruments
- cartes d'apoques
- cartes de possessions
- cartes de reconeixement
- cartes de reconeixement d'empriu
- cartes d'entrada
- cartes de consentiment d'obres
- cartes de cancellacions.

Els notaris havien de cobrar els salaris assignats a cadascun d'aquests instruments si els confeccionaven en forma pública, si només en prenen nota, podien percebre solament la meitat.

5. Els assessors o «jurats» dels notaris

Cal distingir, primerament, entre els «substituts» de notaris i els «jurats» de notaris.⁹⁸ Els primers eren aquells que tenien arrendada o subarrendada una escrivania i la funció de notari que li era annexa, les quals havien estat concedides al titular o senyor útil a emfiteusi; sovint, una persona que poc tenia a veure amb l'ofici de notari.⁹⁹ Els «jurats» que a nosaltres ens interessen, eren els auxiliars o ajudants dels notaris. La seva feina consistia a suplir aquests en cas de malaltia o absència, fer algunes diligències fora de l'escrivania o de la vila i auxiliar els seus superiors en tot allò necessari. Abans de prendre el càrrec estaven obligats a prestar jurament que complirien bé el seu ofici i respectarien les ordinacions i capítols vigents (d'aquí el nom de «jurat»).

Un grapat de disposicions pretenia delimitar, paral·lelament a la consolidació del notariat, les atribucions dels «jurats». Tant el rei com els municipis, interessats a mantenir la reputació dels notaris, hagueren d'intervenir a fi d'evitar el falsejament

98. PONS I GURI, J. M., *Algunas orientaciones para la utilización de los fondos de secciones históricas en los distritos notariales*. Archivo Histórico y Museo Fidel Fita. Circular núm. 5, Arenys de Mar, 1960, pàg. 9.

99. En trobem molts exemples a DURAN CAÑAMERAS, F., *Notas para la Historia del Notariado Catalán*. EHDAP III (Barcelona, 1955), pp. 71-214.

d'escriptures provocat per «jurats» que havien usurpat completament les funcions que corresponien als fedataris. Des de finals del segle XIII, abunden les ordenances que restringeixen les competències dels ajudants dels notaris.¹⁰⁰ En les corts de Montblanc del 1333, Alfons III ordenà que «negun jurat de notari puxa rebre testaments, los quals solament per notaris públics volem e manam ésser rebuts». Trenta anys més tard, Pere III amplia aquesta prohibició als codicils.¹⁰¹

També la suficiència i la probitat d'aquests assessors fou una preocupació constant.¹⁰²

No tenim cap notícia de tota aquesta problemàtica en els documents que estudiem; podem parlar solament de la relació que els «jurats» tenien amb el Col·legi de Notaris, i encara de manera molt limitada, ja que ocuparien dins de la corporació un lloc força marginal i la informació que ens ha arribat és molt poca.

Les ordinacions que van fer els notaris en la «congregació» del 15 de novembre de 1439, són les úniques que parlen explícitament dels «scriptores».¹⁰³ La primera d'elles, els obligava a pagar el «diner dels dissabtes», igual que als notaris; obligació que repeteix la sisena ordinació.¹⁰⁴ Tenim constància que així ho feien per un document de l'any 1444.¹⁰⁵ No sabem si aquesta era la seva única contribució al Col·legi o n'hi havia altres.

Quan es feien ordinacions o l'assemblea de notaris revestia certa importància, la seva assistència era obligatòria. En cas de no fer-ho, i també de no contribuir al «diner dels dissabtes»,

100. DURAN CAÑAMERAS, F., *Notas para la Historia del Notariado Catalán*, pàgines 176 - 179.

101. *Constitucions i altres drets de Catalunya*, vol. I, llibre IV, títol I, constitucions I i II, respectivament.

102. Veure les «*Ordinacions dels notaris de Vic*», publicades per H. G.: *Abogados y notarios en el medioevo*. EHDAP I (Barcelona 1948), pàg. 203; i també NOGUERA DE GUZMÁN, R. - MADURELL, J. M., *Privilegios y ordenanzas históricos de los notarios de Barcelona*, doc. 41.

103. Aquest és el terme que apareix als nostres documents per designar als «jurats» dels notaris. (Pot donar lloc a confusió, ja que és el mateix que utilitza el rei per referir-se als escrivans-notaris del veguer, del batlle o dels paers). En altres documents hi figura la forma catalanitzada d'«escrivent» (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 104 i 116).

104. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 44 i 47.

105. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 104. Apareixen dos escrivents en la relació de les pagues que cada notari havia fet del «diner dels dissabtes».

106. AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 47 («congregació» del 1439, ordenació VI).

quedaven exclosos dels avantatges que suposava ser col·legiat. Sembla que, entre aquests, hi figurava el de tenir preferència a l'hora de ser contractat per treballar a casa d'un notari. Els notaris, per la seva part, havien de donar feina a un escriptor col·legiat, abans que a un altre que no formés part de la corporació.¹⁰⁶

Segons la mencionada sisena ordinació, existia una diferència entre els «scriptores qui ad solidatam stierint per annum cum notariis dicte ville» i aquells que no depenien de cap notari.¹⁰⁷ Tots eren membres del Col·legi, però els primers eren representats pels notaris als que servien i segurament estarien exempts d'algunes obligacions.

Si la presència d'aquests escriptors a les reunions del Col·legi era completament pasiva o bé se'ls permetia alguna mena de participació, no ho sabem. Però més aviat cal decantar-se pel primer cas, ja que pràcticament no es parla d'ells, i és comprensible que els assumptes de notaris siguin resolts per ells mateixos, sense la intromissió d'aquells que són considerats com a inferiors seus.

Les actes en les que apareix l'assistència d'escriptors, ens evidencien que aquesta era molt irregular, ja sigui perquè realment ho era, o perquè sovint s'oblidaven de fer-los constar com a presents, la qual cosa succeïa també amb els notaris.¹⁰⁸ Entre els anys 1416 i 1470, els escriptors presents a les reunions oscil·len d'1 a 5, i no veiem pas que en aquelles més importants la seva presència sigui més nombrosa,¹⁰⁹ ans al contrari, els trobem en «pietances» en les que solament s'elegien priors o procuradors o s'admetien nous notaris.¹¹⁰ Vol dir això que se'ls permetia participar a l'elecció dels càrrecs del Col·legi o a la deliberació prèvia a l'admissió de nous notaris?

107. Tenim un exemple del primer cas entre els escriptors que assistiren a la «pietancia» del 1451: «Raimundus, scriptor Johannes Albalat» (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pàg. 64).

108. Veure l'índex alfabètic d'escriptors.

109. En les dues ocasions més importants que es feren ordinacions, per exemple, no hi consta la presència de cap escriptor (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 7 i 45; «pietancia» del 1344 i «congregació» del 1439, respectivament).

110. Veure, per exemple, «pietancies» dels anys 1416, 1421, 1443, 1451, 1459 i 1460 (AHCC, Fons Notarial, ORCNC, pp. 120, 118, 110, 64, 65 i 67, respectivament).

Index alfabètic de notaris

I. Notaris que no apareixen al catàleg del Fons Notarial de Cervera

- AGRAMUNTELL, Andreu d',
13-I-1415/20-V-1470
- ALBALAT, Joan d',
13-I-1415¹
- ANDREU, Joan,
18-V-1421
- AQUALATA, Veure IGUALADA
- ARNALDI, Pere,
26-III-1344/23-IV-1346
- AVERO, Bartomeu,
26-III-1344/6-VII-1371
- BALESTER, Pere,
26-III-1344/23-IV-1346
- BELIANA, Pere de,
26-III-1344/23-IV-1346
- BONJOCH, Mateu,
1363
- BORRÀS, Guillem
18-IV-1359/6-VII-1371
- BORRÀS, Joan,
13-I-1415/28-V-1466
- BORRÀS, Guillem
1-VII-1433/2-VI-1443
- CANET, Pere de
22-IV-1346/6-VII-1371
- CANÓS, Bernat des
2-IV-1366/6-VII-1371
- CANÓS, Pere,
22-IV-1346/23-IV-1346
- CANUT, Pere
26-III-1344/1347
- CARDONA, Berenguer de,
15-XI-1358/6-VII-1371
- CARDONA, Pere de
22-IV-1346/23-IV-1346
- CASES, Gabriel,
3-V-1439/25-XI-1439
- CELLERER, Mateu,
30-VI-1433/21-III-1451
- COMABELLA, Francesc de
15-XI-1358/6-VII-1371
- CORNELLANA I, Pere
13-I-1415/15-I-1427
- CORTÉS, Jaume
1387/1395²
- CUYRATERES, Pere
25-XI-1439
- Ça CANAL, Berenguer
15-XI-1359/6-VII-1371
- Ça GUÀRDIA, Berenguer
23-IV-1346
- Ça MUNTADA, Veure MUNTADA
- Ça TORRE, Veure TORRE
- DELA, Guillem
26-III-1344/1347
- DINER, Pere
6-VII-1371
- DOMÈNEC, Bartomeu
26-III-1344
- DOMINGO, Bartomeu
15-XI-1358/18-IV-1459
- EXAMENO, Berenguer
12-VII-1416/18-V-1421
- FIGUEROLA, Bernat de
22-IV-1346/23-IV-1346
- FONT, Miquel
8-V-1464
- FUSTER, Francesc
26-III-1344
- FUSTER, Jaume
15-XI-1358
- GILABERT, Guillem
22-IV-1346/23-IV-1346
- GRANELL, Guillem
12-VII-1416/18-V-1421
- GUAÇ, Berenguer
15-I-1427
- GUAÇ, Ramon
26-III-1344
- GUILABERT, Veure GILABERT
- GUITART, Antoni
22-IV-1346/23-IV-1346
- IGUALADA, Tomàs d'
22-IV-1346/23-IV-1346
- IVORRA, Bernat d'
22-IV-1346/23-IV-1346

1. Apareix com a prior mort recentment.
2. Notari de Guissona.

IVORRA, Pere d'
 26-III-1344/23-IV-1346
 LOBETS, Mateu de
 15-V-1421
 MAIOL, Pere
 12-VII-1416/18-V-1421
 MAJOR, Antoni
 12-VII-1416/25-XI-1439
 MAJOR, Bernat
 13-I-1415/3-VI-1474
 MAJOR, Jaume
 15-XI-1358/6-VII-1371
 MAJOR, Pere
 23-IV-1492
 MALNIU, Bernat de
 18-IV-1359/6-VII-1371
 MANRESA, Bernat Ramon de
 26-III-1344/23-IV-1346
 MANRESA, Ramon de
 26-III-1344/1347
 MARCENIACHS, Gregori
 30-VI-1433/5-VII-1444
 MARQUILLES, Bernat
 4-VII-1438/15-XI-1439
 MARTÍ, Guillem
 6-IV-1347
 MAYOL. Veure MAIOL
 MAYOR. Veure MAJOR
 MECINA, Arnau de
 1363
 MINORISA. Veure MANRESA
 MONTE, Pere de
 26-III-1344
 MONTMAJOR, Bartomeu de
 26-III-1344/15-XI-1358
 MONTMAJOR, Ramon de
 26-III-1344/23-IV-1346
 MONTPRIOR, Pere de
 23-IV-1346
 MUNTADA, Francesc
 26-III-1344/23-IV-1346
 NARGÓ, Francesc de
 22-IV-1346/23-IV-1346
 NINOT, Jaume
 6-VII-1371
 NOGUERS, Joan
 6-VII-1449/20-V-1470
 OLIVER, Berenguer
 6-VII-1371
 PEDRICA, Pere
 26-III-1344/23-IV-1346
 PEDROSELL, Bernat
 30-VI-1433/15-IX-1460
 PERELLÓ, Pere
 6-VII-1371
 PLUOVELLES, Pere de
 25-XI-1439
 PRAT, Pere des
 1363
 PUIGREIG, Bernat de
 15-XI-1358/6-VII-1371
 RAICH, Bernat
 12-VII-1416
 RAMOS, Pere
 2-IV-1366
 ROCHETA. Veure ROQUETA
 ROQUETA, Pere de
 22-IV-1346/23-IV-1346
 RUBERTI, Nicolau
 12-VII-1416/18-V-1421
 SALVONELLES, Pere de
 5-VII-1444/6-VII-1449
 SIMÓ, Antoni
 26-III-1344
 SOLSONA, Joan
 15-I-1427/20-V-1470
 STALL, Bernat
 13-I-1415/23-IV-1492
 TOLRÀ, Antoni
 26-III-1344/6-VII-1371
 TORRAMORELL, Lluís de
 18-V-1421/5-VII-1439
 TORRE, Joan
 26-III-1344/23-IV-1346
 TORREMIYA, Bernat de
 26-III-1344/23-IV-1346
 TORT, Bernat
 26-III-1344/23-IV-1346
 TOVERA, Nicolau
 26-III-1344/23-IV-1346
 VALL, Bernat de
 12-VII-1416/18-V-1421
 VALL, Guillem des
 26-III-1344/18-IV-1359
 VIDAL, Ramon
 1363
 VILAGRASA, Berenguer de
 1363
 VILANOVA, Joan de
 22-IV-1346/23-IV-1346

II. *Notaris que apareixen al catàleg del Fons Notarial de Cervera*

- AGRAMUNTELL, Antoni d'
20-II-1392/18-V-1421
- AGRAMUNTELL, Jaume d'
13-I-1415/20-V-1470
- ALBALAT, Joan d'
30-VI-1433/8-V-1464
- ARCS, Bernat dels
17-XI-1439
- ARDÉVOL, Andreu d'
15-XI-1358/6-VII-1371
- BONET, Antoni
3-VI-1474/23-IV-1492
- BORRELL, Joan
12-VII-1416/18-V-1421
- BUSQUETS, Antoni
15-IX-1460
- CARDÓ, Antoni
6-VII-1449/15-IX-1460
- CELLERER, Andreu Guillem
21-III-1451/15-IX-1460
- CELLERS, Dalmau
13-I-1415/8-V-1464
- CORNELLANA, Mateu de
13-VII-1416/15-IX-1460
- CORNELLANA II, Pere
15-IX-1460/20-V-1470
- CORTÈS, Francesc
11-VII-1444/6-VII-1449
- CORTÈS, Pere
15-XI-1358
- ÇABATER. Veure SABATER
- DAN, Pere
23-IV-1346/6-VII-1371
- FERRER, Jaume
26-III-1344/6-VII-1371
- GALTER. Veure GUALTER
- GASSÓ, Berenguer
28-V-1466/23-IV-1492
- GENER, Joan
13-VII-1416/18-V-1421
- GUALTER, Jaume
18-V-1421/3-VI-1459
- GUAÇÓ. Veure GASSÓ
- JENER. Veure GENER
- MARTELL, Agustí
15-IX-1460
- MARTELL, Joan
30-VI-1433/15-IX-1460
- MARTORELL, Gabriel
30-VI-1433/15-IX-1460
- MARTORELL, Jaume
16-II-1392/12-VII-1416
- MONTREAL, Pere de
6-VII-1371
- NOGUERS, Pere
12-VII-1416/18-V-1421
- ODENA, Antoni d'
18-V-1421/5-VII-1439
- OTINA. Veure ODENA
- PERULL, Llorens
13-VII-1416/4-III-1451
- PLANES, Sadurní
30-VI-1433/3-VI-1459
- PONÇ, Pere
23-IV-1492
- PONT, Joan
12-VII-1416/20-V-1470
- PORTA I, Simó
15-I-1427/3-VI-1474
- RAMA, Ramon
26-III-1347
- ROMEU, Antoni
28-VII-1490
- SABATER, Jaume
6-VII-1371/13-VII-1416
- SALITEDA, Antoni de
15-I-1427/23-IV-1492
- SALITEDA, Francesc
6-VII-1439/15-IX-1460
- SALITEDA, Miquel
13-I-1415/28-V-1466
- SALVANERA, Pere de
12-VII-1416/17-III-1449
- SARTRE. Veure SASTRE
- SASTRE, Francesc
15-XI-1358/6-VII-1371
- SELLERS. Veure CELLERS
- SERRA, Llorens
3-VI-1474/23-IV-1492
- SERRA, Maties
13-I-1415/28-V-1466
- SERRA, Pere
10-XII-1480
- SOLANELLES, Pere de
20-VI-1445
- SOLSONA, Ramon
18-V-1421/4-VII-1438
- TEIXIDOR, Pau
12-VII-1416/15-XI-1439
- TEXIDOR. Veure TEIXIDOR

VALENTÍ, Joan
4-VII-1438/25-XI-1439
VALLEBRERA, Bartomeu de
13-I-1415/20-V-1470

VILAPLANA, Ramon de
12-VII-1416/18-V-1421
VILAPLANA, Bernat de
26-III-1344/23-IV-1344

Índex alfabètic dels escrivents del Col·legi de Notaris de Cervera

AGRAMUNTELL, Andreu d'
12-VII-1416
BUGUERA, Ramon
2-VI-1443
CABIROL, Galceran
18-V-1421
CARBONELL, Bartomeu
21-III-1451
CELLERER, Mateu
18-V-1421
GENER, Andreu
6-VII-1449/20-V-1470
GORT, Joan
5-VII-1444/11-VII-1444
GUARDIOLA, Pere
20-V-1470
MARTELL, Agustí
21-III-1451
MARTORELL, Gabriel
12-VII-1416/18-V-1421

MEROLA, Bertran
12-VII-1416
MONTCLAR, Berenguer
21-III-1451
MONTANYANA, Lluís
6-VII-1449
NOGUERS, Joan
2-VI-1443/20-VI-1445
PEREYLLÓ, Joan
21-III-1451
Ramon
21-III-1451
SALVANERA, Pere de
18-V-1421
SERRA, Llorens
20-V-1470
TORRE, Joan de
12-VII-1416/18-V-1421
VITALIS, Joan
6-VII-1449

